

فصلنامه خانواده‌درمانی کاربردی

ارائه مدل پیش‌بینی پرخاشگری در نوجوانان پسر بر اساس الگوهای ارتباطی، تمایز یافتگی و انسجام خانوادگی با نقش واسطه‌ای تاب‌آوری

دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران
گروه مشاوره خانواده، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران
گروه روانشناسی تربیتی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران

روناک معروفی ^{ID}

محمود گودرزی* ^{ID}

یحیی یاراحمدی ^{ID}

mg.sauc@gmail.com

ایمیل نویسنده مسئول:

پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۲۱

دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۲۴

فصلنامه علمی پژوهشی
خانواده درمانی کاربردی

شاپا (الکترونیکی) ۲۷۱۷-۲۴۳۰
<http://Aftj.ir>

دوره ۲ | شماره ۴ | پیاپی ۸ | ۷۱-۹۴
زمستان ۱۴۰۰

نوع مقاله: پژوهشی

به این مقاله به شکل زیر استناد کنید:
درون متن:

(معروفی، گودرزی و یاراحمدی، ۱۴۰۰)

در فهرست منابع:

معروفی، روناک، گودرزی، محمود، و یاراحمدی، یحیی. (۱۴۰۰). ارائه مدل پیش‌بینی پرخاشگری در نوجوانان پسر بر اساس الگوهای ارتباطی، تمایز یافتگی و انسجام خانوادگی با نقش واسطه‌ای تاب‌آوری. فصلنامه خانواده‌درمانی کاربردی، ۲(۴ پیاپی ۸): ۷۱-۹۴.

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر بررسی مدل پیش‌بینی پرخاشگری بر اساس الگوهای ارتباطی، انسجام خانوادگی و تمایز یافتگی با در نظر گرفتن نقش میانجی تاب‌آوری در نوجوانان پسر بود. **روش پژوهش:** روش این پژوهش توصیفی-همبستگی و از نوع مدل‌سازی معادلات ساختاری بود جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه دانش‌آموزان مقطع دوم متوسطه شهر تهران در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بودند که تعداد ۵۰۰ دانش‌آموز با روش خوشه‌ای تصادفی انتخاب شدند. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه تاب‌آوری کانر و دیویدسون (۲۰۰۳)، مقیاس پرخاشگری ناکو (۱۹۸۶)، پرسشنامه الگوهای ارتباطی ریچی و فینزپاتریک (۱۹۹۰)، مقیاس تمایز یافتگی اسکورن و فریدلندر (۱۹۹۸) و مقیاس انسجام خانوادگی دیوید اچ. السون، جويس پورتنر و یوآو لای (۱۹۸۵) بود. برای تحلیل داده‌ها از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزارهای Amos استفاده شد. یافته‌ها: نتایج آزمون مدل مفهومی نشان داد شاخص‌های برازش مدل پژوهش در وضعیت مطلوبی قرار دارد ($GFI=0.95$). الگوی ارتباطی گفت‌وشنود، انسجام خانوادگی و تمایز یافتگی اثر مستقیم منفی بر پرخاشگری داشتند ($P=0/05$)؛ اثر غیرمستقیم الگوی ارتباطی گفت‌وشنود، انسجام خانوادگی و تمایز یافتگی بر پرخاشگری نوجوانان به واسطه تاب‌آوری مورد تأیید قرار گرفت ($P=0/05$). نتیجه‌گیری: شناخت عوامل زیربنایی پرخاشگری نه تنها باعث درک عمیق‌تر نوجوانان می‌شود، بلکه زمینه‌هایی را فراهم می‌آورد تا در طرح و برنامه‌ریزی‌ها و به کار بردن امکانات پرورشی و آموزشی، ویژگی‌ها و تفاوت‌های آنان مورد توجه قرار گیرد و در نتیجه انتظاراتی مطابق و متناسب با سن، ویژگی‌ها و خصوصیات روانشناختی در نظر گرفته شود.

کلیدواژه‌ها: پرخاشگری، الگوهای ارتباطی، انسجام خانوادگی، تمایز یافتگی، تاب‌آوری

مقدمه

یکی از رفتارهای دوران نوجوانی که مشکلی اساسی در حیطه ی بهداشت روان در سراسر جهان به‌خصوص در سال‌های اخیر محسوب می‌شود، پرخاشگری^۱ است (فاین، پاتیل و لوس، ۲۰۱۸). روان‌شناسان اجتماعی عمل پرخاشگری را رفتاری آگاهانه می‌دانند که هدفش ایجاد درد و رنج جسمانی یا روانی است (فرگوسن و وانگ، ۲۰۱۹). پرخاشگری مفهوم پیچیده‌ای است که از یک‌سو تحت تأثیر عوامل موقعیتی و روان‌شناختی و از سوی دیگر تحت تأثیر عوامل ژنتیکی است (کهل، بونکامپ، اسچلمر، یاکوبی، هوهنفلنر و هاداسچیک، ۲۰۱۷). نظریه‌های زیستی بر تأثیر عوامل بیولوژیکی مانند ترشح هورمون‌ها، فعالیت سیستم عصبی و یا تأثیر وراثت بر رفتار پرخاشگرانه تأکید دارد (سامانی و فولادچنگ، ۱۳۸۶). نظریه‌های یادگیری همچون نظریه‌های رفتارگرایی و نظریه شناختی-اجتماعی، پرخاشگری را همانند همه‌ی رفتارهای انسان حاصل یادگیری می‌دانند. به اعتقاد رفتارگراها، پرخاشگری بر اثر تقویت‌کننده‌ها شکل می‌گیرد (شفیع‌آبادی و ناصری، ۱۳۸۸). در نظریه شناختی-اجتماعی، پرخاشگری از طریق یادگیری مشاهده‌ای ایجاد می‌شود (اولسون و رامیرز، ۱۳۹۴). به اعتقاد بندورا (۱۹۹۷) پرخاشگری نه‌تنها از طریق دریافت پیامدها بلکه با مشاهده رفتارهای دیگران نیز یاد گرفته می‌شود. مشاهده رفتارهای پرخاشگرانه هم‌بازداری‌های رفتاری افراد را کاهش می‌دهد، هم‌روش ابراز هیجان خشم را به افراد می‌آموزد (مایرز، ۲۰۱۰).

از طرفی پژوهش‌ها نشان داده است که پرخاشگری در افراد، به میزان زیادی تحت تأثیر ویژگی‌های شخصیتی افراد نظیر میزان تاب‌آوری در ایشان است (مان و یاداو، ۲۰۱۶). تاب‌آوری^۲ به توانایی انطباق موفق با شرایط چالش‌برانگیز و تهدیدآمیز و همچنین رشد شایستگی تحت شرایط سخت اشاره دارد (ولف، ۱۹۹۱)؛ بنابراین تاب‌آوری می‌تواند به‌عنوان رشد مثبت یا سازگاری به دنبال دوره‌هایی از به‌هم‌ریختگی تعادل فرد توصیف شود (ریچاردسون، ۲۰۰۲). نظریه‌های فعلی تاب‌آوری را سازه‌ای چندبعدی متشکل از متغیرهای سرشتی^۳، مانند مزاج^۴ و شخصیت^۵، همراه با مهارت‌های مخصوص، مثل مهارت حل مسئله، می‌دانند (کمپل-سیلس، بارلو، براون و هافمن، ۲۰۰۶). ویژگی‌ها و موقعیت شخص می‌توانند در صورتی که بعد از شرایط تنش‌زا به پیامدهای سالم منجر شوند فرایندهای تاب‌آوری را تعیین کنند (آندرو، راسی-ورگو، دیداسکالو و اسکرزچیس، ۲۰۲۰). پژوهش‌های انجام‌شده حاکی از آن است که برخی افراد تاب‌آور، پس از رویارویی با موقعیت‌های دشوار زندگی، دوباره به سطح معمول خود بازمی‌گردند و حتی عملکرد برخی پس از رویارویی با ناکامی‌ها، مصیبت‌ها و دشواری‌ها نسبت به گذشته ارتقا پیدا می‌کند. افرادی که تاب‌آوری بالایی دارند، در برابر آسیب‌ها و استرس‌های اجتناب‌ناپذیر تجربه مقاومت بیشتری دارند، بیشتر احتمال دارد معنای مثبتی در استرس‌هایی که تجربه می‌کنند پیدا کنند (ژانگ، بنگیو، هاردت، ریچت و وینالز، ۲۰۲۱).

محیط خانواده یکی از عوامل مرتبط با رفتار پرخاشگرانه در نوجوانان در نظر گرفته می‌شود (فاگان، ۲۰۲۰). رایج‌ترین و به‌وضوح تأثیرگذارترین الگوها، الگوهای ارتباطی^۶ والدین می‌باشد (اسمومو سکی، روس،

1. aggression
2. Resilience
3. Constitutional
4. Temperament
5. Personality
6. Communication patterns

باکالا، کاتر و ایوانز، ۲۰۱۷). والدینی که از طریق تنبیه و خشونت نظم و انضباط را در خانواده برقرار می‌سازند، فرزندانشان تمایل بیشتری به انجام رفتارهای پرخاشگرانه دارند (ایبابه، ۲۰۱۹). به ویژه در خانواده‌هایی که جنگ قدرت وجود دارد و هر فردی در تلاش برای تحت کنترل درآوردن دیگران است رفتارهای پرخاشگرانه بیشتری در فرزندان به چشم می‌خورد (ایوانو، ۲۰۱۹). خانواده بافت اصلی تحول کودک است و عوامل خانوادگی تا حد زیادی پیش‌بینی کننده برخی ویژگی‌های فردی نوجوانان است (بکمن، برگمن، فیشر و موبل، ۲۰۲۱). نتایج پژوهش‌ها نیز نشانگر رابطه بین روش‌های تربیتی خانواده و پرخاشگری فرزندان است. در همین راستا نتایج پژوهش کازدین (۲۰۱۸) نشان داد بین سبک‌های فرزند پروری و پرخاشگری فرزندان رابطه معناداری وجود دارد. ترانس، اوسانو، اولیوارس و کابرا (۲۰۱۳) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که ایجاد الگوی نامناسب تعاملات والدین با فرزند، بی‌ثباتی در خانواده، عدم حمایت و محبت، استفاده از نظم و انضباط پرخاشگرانه که با سطح پایینی از استدلال و سطح بالایی از پرخاشگری فیزیکی، کلامی و عاطفی همراه است با بروز رفتار پرخاشگرانه در کودکان رابطه دارد. انسجام خانواده^۱ یکی از مؤلفه‌های کارکرد خانواده است و می‌توان آن را به‌عنوان پیوند عاطفی بین اعضا خانواده و حدی از استقلال فردی که شخص در سیستم خانواده تجربه می‌کند تعریف کرد که سطحی از همبستگی بین اعضا خانواده را نشان می‌دهد (فوسکو و لیدون-ستالی، ۲۰۲۰). خانواده به ویژه خانواده منسجم نقش مهمی در سازگاری فرزندان دارد. پژوهش‌ها حاکی از آن است که کودکان متعلق به خانواده منسجم، توانایی خود را در تحقیق بخشیدن به اهدافشان باور دارند، حمایت بین فردی بیشتری را ادراک می‌کنند و علاوه بر حس امنیت، عزت‌نفس بالاتری دارند (لی و زانگ، ۲۰۲۰). نوجوانان متعلق به خانواده‌های منسجم رضایت بیشتری از زندگی، اثربخشی مثبت و جامعه‌پذیری بیشتری نشان خواهند داد درحالی‌که کودکان متعلق به خانواده آشفته بیشتر مستعد پرخاشگری و ستیزه‌جویی هستند (هارپز و گرینشتین، ۲۰۲۰). یافته‌های پژوهش وانگ، ژانگ، سان و هو (۲۰۲۱) نشان می‌دهد که انسجام خانوادگی بالا همراه با درگیری کم بین پدر و مادر و بین والدین با فرزند، حمایت از استقلال فرزند، کنترل رفتاری و رابطه نزدیک و گرم با فرزند، رابطه منفی و معناداری با مشکلات عاطفی و رفتاری از جمله پرخاشگری فرزندان دارد. بالعکس، جو نامطلوب خانواده مانند کاهش انسجام و سازماندهی خانواده همراه با افزایش درگیری باعث افزایش مشکلات عاطفی و رفتاری می‌شود. نتایج تحلیل رگرسیون نیز نشان می‌دهد که محیط خانواده و نوع تعامل والدین با فرزند قادر به پیش‌بینی مشکلات عاطفی و رفتاری فرزند می‌باشد.

یکی دیگر از ویژگی‌های شخصیتی مرتبط با پرخاشگری، سطح تمایز یافتگی^۲ افراد است. تمایز یافتگی، به توانایی افراد برای تمایز خود از خانواده اصلیشان در سطح عاطفی و عقلی اطلاق می‌شود (اسلام زاده، رشیدی و فکریان، ۱۳۹۵) که خود شامل توانایی درونی فردی برای تمایز میان شیوه‌های فکر کردن و احساس کردن و توانایی میان فردی برای حفظ استقلال در عین صمیمیت قوی با افراد مهم زندگی می‌باشد (اسکورن و دندی، ۲۰۰۴). در واقع هم آمیختگی با دیگران اشاره به از دست دادن استقلال خود و انحلال و هم آمیختگی در طی روابط صمیمانه با دیگران و به ویژه افراد مهم زندگی است. (دلز-دل-کاستلر و الیور، ۲۰۲۱). افراد با

1. cohesion of family

2. self-differentiation

تمایز یافتگی بالا به هیجانات خود واقفاند و قادر به سنجش متفکرانه موقعیت‌ها هستند و توانایی رشد خود مستقل را دارند و این در حالی است که افراد کمتر تمایز یافته، یا به همجواری با دیگران تمایل دارند و یا به بریدگی عاطفی تن می‌دهند روابط اولیه در محیط خانواده به شکل‌گیری سطوح بالا یا پایین تمایز یافتگی در افراد منجر می‌گردد و این تجارب اولیه در روابط بعدی افراد اثرگذار است (مون و کیم، ۲۰۲۰). خانواده علاوه بر تمایز یافتگی، بر خودشکوفایی هم اثرگذار است (کیوکین، ۲۰۲۱). طبق پژوهشی که توسط کیم، پروتی، اسمیت، کو، وتشلر و اوه (۲۰۱۵) انجام شد معلوم شد، تمایز یافتگی کافی افراد در سیستم خانواده ارتباط مثبت و معناداری با عملکرد سالم و موفق آن‌ها در خانواده دارد و به دلیل آگاهی از توانایی‌های خود از و اعتماد به نفس بیشتری برخوردارند؛ از آنجا که طبق گزارش سازمان بهداشت جهانی (۲۰۱۷) درصد ابتلا به اختلالات روانی در کشورهای مختلف در جمعیت زیر ۱۶ سال از ۱۲ تا ۲۹ درصد متغیر است و از آنجا که نوجوانان آینده‌سازان کشور هستند و پرخاشگری می‌تواند اثرات زیان‌باری بر سلامت جسم و روان آن‌ها داشته باشد، نمی‌توان این موضوع را نادیده گرفت چراکه کم‌توجهی به پدیده‌ی پرخاشگری در نوجوانان مانع رشد و شکوفایی ظرفیت‌ها، توانایی‌ها و همچنین حس تفاهم اجتماعی و نیز مانع جریان اجتماعی شدن نوجوانان می‌شود. در نظر گرفتن اهمیت مقوله‌های الگوهای ارتباطی، انسجام خانوادگی و ویژگی‌های شخصیتی نظیر تاب‌آوری و تمایز یافتگی و نقش هر کدام از این متغیرها در پرخاشگری، محقق را بر آن داشت تا به پژوهش در این زمینه بپردازد. نتایج پژوهش حاضر می‌تواند در برنامه‌های آموزش خانواده و توانمندسازی والدین مورد استفاده قرار گیرد و برای روانشناسان، مشاوران و روان‌شناسان اجتماعی در جهت آگاهی بخشی تخصصی، مفید واقع شود؛ بنابراین مسائله پژوهش حاضر بررسی این سؤال است:

۱. مدل پیش‌بینی پرخاشگری بر اساس الگوهای ارتباطی، انسجام خانوادگی و میزان تمایز یافتگی با نقش واسطه‌ای تاب‌آوری در نوجوانان پسر از برازش خوبی برخوردار است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی همبستگی با روش معادلات ساختاری است. جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه دانش‌آموزان مقطع دوم متوسطه شهر تهران در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بودند. بنابر اعلام معاون پژوهش، برنامه‌ریزی و نیروی انسانی آموزش و پرورش شهر تهران در مقطع متوسطه دوم، بر اساس آمار موجود در سایت وزارت آموزش و پرورش، حدود ۳۲۰ هزار دانش‌آموز در مدارس شهر تهران مشغول به تحصیل هستند که ۵۱ درصد آن را دختران و ۴۹ درصد را پسران تشکیل می‌دهند. درباره‌ی حجم نمونه در پژوهش‌های مربوط به روش تحقیق همبستگی از نوع مدل معادلات ساختاری نظرات گوناگون وجود دارد ولی همه بر این موضوع توافق دارند که مدل معادلات ساختاری شبیه تحلیل عامل از فنون آماری است که با نمونه بزرگ قابل اجرا می‌باشد (تاباچنیک و فیدل، ۲۰۰۱). بومسما (۱۹۸۳)، به نقل از تاباچنیک و فیدل (۲۰۰۱) حجم حدود ۲۰۰ نفر را برای برازش مدل کافی دانسته است. بر اساس اندازه اثر مورد انتظار و توزیع متغیرهای اندازه‌گیری شده و همچنین لحاظ توان آزمون، به ازای هر پارامتر برآورد شده حداقل ۱۰ آزمودنی ممکن کافی باشد، به شرط اینکه اندازه برآورد اثر بزرگ با شد و متغیرهای اندازه‌گیری شده دارای توزیع نرمال باشند (تاباچنیک و فیدل، ۲۰۰۱)؛ بنابراین حداقل نمونه پژوهش حاضر با در نظر

گرفتن تعداد پارامترهای برآورد شده در مدل حداقل ۳۵۰ نفر از دانش‌آموزان بود که با در نظر گرفتن ریزش‌های احتمالی و افزایش قدرت تعمیم دهی در نهایت ۵۰۰ دانش‌آموز به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شد. روش نمونه‌گیری در این پژوهش خوشه‌ای چندمرحله‌ای بود. بدین‌صورت که از ابتدا از بین مناطق آموزش و پرورش شهر تهران پنج منطقه‌ی ۱، ۴، ۵، ۲ و ۱۹ از پنج ناحیه (شمال، شرق، غرب و جنوب، مرکز) انتخاب شدند و سپس از هر منطقه دو مدرسه (یک مدرسه پسرانه) به‌تصادف انتخاب شد و در نهایت پرسشنامه‌ها در هر مدرسه روی دانش‌آموزان ۲ کلاس اجرا شد.

ابزار پژوهش

۱. **پرسشنامه الگوهای ارتباطی.** این ابزار یک پرسشنامه خود سنجی است که توسط ریچی و فیتزپاتریک (۱۹۹۰) طراحی شده و میزان موافقت یا عدم موافقت پاسخ‌دهنده را با ۲۶ گویه که درباره وضعیت ارتباطات خانواده وی هستند در دامنه ۵ درجه‌ای مورد سؤال قرار می‌دهد. نمره ۴ معادل کاملاً موافقم و نمره صفر معادل کاملاً مخالفم است. ۱۵ گویه اول مربوط به بعد جهت‌گیری گفت‌وشنود و ۱۱ گویه بعدی مربوط به جهت‌گیری هم‌نوایی می‌باشند. هر آزمودنی دو نمره از این ابزار به دست می‌آورد. نمره بیشتر در هر مقیاس به این معناست که آزمودنی در خانواده خود به ترتیب جهت‌گیری گفت‌وشنود یا هم‌نوایی بیشتری را ادراک می‌کند. مؤلفه‌ها و سؤالات مربوط به هر مؤلفه عبارت‌اند از: جهت‌گیری گفت‌وشنود: سؤال ۱ تا ۱۵، جهت‌گیری هم‌نوایی: ۱۶ تا ۲۶. اندازه ضریب کی‌رز - مایر - آلفین برابر با ۰/۸۵۲ بود که حاکی از کفایت نمونه‌گیری محتوایی ماتریس همبستگی اطلاعات می‌باشد. ضریب آزمون کروییت بارتلت نیز برابر با ۴۹۸/۲۳۱۹ و در سطح $p < ۰/۰۰۰۵$ معنادار بود. ابزار تجدیدنظر شده الگوی ارتباطات خانواده از روایی محتوایی برخوردار است (کوئرنر و فیتزپاتریک، ۲۰۰۲). در مورد روایی ملاکی نشان داده شده است که انواع متفاوت خانواده‌ها و ابعاد زیربنایی تیپ‌شناسی آن‌ها با اندازه‌هایی که از لحاظ نظری به آن‌ها مربوط هستند همبستگی دارند (کوئرنر و فیتزپاتریک، ۲۰۰۲). فیتزپاتریک و ریچی (۱۹۹۷) در مطالعه دیگری گزارش داده‌اند ضریب پایایی به روش آزمون باز آزمون سه گروه سنی متفاوت بعد از یک دوره سه‌هفته‌ای در مورد جهت‌گیری گفت‌وشنود نزدیک به ۱ و در مورد جهت‌گیری هم‌نوایی بین ۰/۹۳ - ۰/۷۳ بوده است. مقیاس جهت‌گیری گفت‌وشنود در مقایسه با مقیاس جهت‌گیری هم‌نوایی همواره پایایی بیشتری را نشان داده است. در مورد مقیاس جهت‌گیری گفت‌وشنود میانگین مقدار آلفای کرونباخ در پنج ۰/۸۹ بوده است. مقدار آلفای کرونباخ در مطالعات صورت گرفته در دامنه ۰/۸۴ - ۰/۹۲ قرار داشته است؛ در مورد مقیاس جهت‌گیری هم‌نوایی میانگین آلفای کرونباخ ۰/۷۹ بوده است. در مطالعات انجام‌شده مقدار آلفای کرونباخ جهت‌گیری هم‌نوایی در دامنه ۰/۸۴ - ۰/۷۳ قرار دارد. بررسی هم‌سانی درونی نشان داد سؤالات مربوط به هر عامل با نمره کل آن عامل بیشترین همبستگی معنادار را دارند. همچنین بین نمرات مربوط به هر عامل و نمره همبستگی معناداری وجود داشت (کوروش نیا، ۱۳۸۵). جهت‌گیری گفت‌وشنود با مقیاس توجه ۰/۷۴ و جهت‌گیری هم‌نوایی با مقیاس حمایت بیش از حد یا کنترل ۰/۴۹ همبستگی معنادار داشت (کوروش نیا، ۱۳۸۵). ضریب پایایی باز آزمایی برای مقیاس جهت‌گیری گفت‌وشنود برابر ۰/۸۴ و در مورد مقیاس جهت‌گیری هم‌نوایی ۰/۷۸ بود (کوروش نیا، ۱۳۸۵). بررسی پایایی این ابزار به روش محاسبه ضریب آلفای کرونباخ و شیوه آزمون باز آزمون حاکی از پایایی این

ابزار بود. در مورد مقیاس جهت‌گیری گفت‌ووشنود ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۷ و در مورد مقیاس جهت‌گیری همنوایی برابر با ۰/۸۱ به دست آمد (کوروش نیا، ۱۳۸۵). در نمونه‌ی پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ در مقیاس جهت‌گیری گفت‌ووشنود برابر ۰/۸۰ و در مقیاس جهت‌گیری همنوایی برابر با ۰/۷۶ محاسبه شد.

۲. پرسشنامه انسجام خانوادگی. مقیاس ارزیابی انطباق و انسجام خانوادگی (FACES-III) توسط دیوید اچ. السون، جوین پورتنر و یوآو لای (۱۹۸۵) ساخته شده است که از ۴۰ گویه و ۲ خرده مقیاس انسجام (۲-۴-۶-۸-۱۰-۱۲-۱۴-۱۶-۱۸-۲۰-۲۲-۲۴-۲۶-۲۸-۳۰-۳۲-۳۴-۳۶-۳۸-۴۰) و انطباق (۱-۳-۵-۷-۹-۱۱-۱۳-۱۵-۱۷-۱۹-۲۱-۲۳-۲۵-۲۷-۲۹-۳۱-۳۳-۳۵-۳۷-۳۹) تشکیل شده است که به منظور سنجش انطباق و انسجام خانوادگی بکار می‌رود. نمره‌گذاری پرسشنامه به صورت طیف لیکرت ۵ نقطه‌ای می‌باشد که برای گزینه‌های «هرگز»، «به ندرت»، «گاهی اوقات»، «غالباً» و «همیشه» به ترتیب امتیازات ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ در نظر گرفته می‌شود. نمره‌گذاری پرسشنامه به صورت طیف لیکرت ۵ نقطه‌ای می‌باشد که برای گزینه‌های «هرگز»، «به ندرت»، «گاهی اوقات»، «غالباً» و «همیشه» به ترتیب امتیازات ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ در نظر گرفته می‌شود. نمره بین ۲۰ تا ۴۰: درهم تنیدگی خانواده کم است. نمره بین ۴۰ تا ۶۰: درهم تنیدگی خانواده متوسط است. نمره بالاتر از ۶۰: درهم تنیدگی خانواده زیاد است. در پژوهشی که توسط مظاهری و همکاران انجام شد اعتبار ارزشیابی سازی‌پذیری و پیوستگی خانواده توسط آلفای کرونباخ برای بعد پیوستگی ۰/۷۴ و برای بعد انطباق‌پذیری ۰/۷۵ به دست آمده است (آهنگرکانی و همکاران، ۱۳۹۳). مقیاس ارزیابی انطباق و انسجام خانوادگی (FACES-III) تنها با یک آلفای کلی ۰/۶۸ برای کل ابزار، ۰/۷۷ برای انسجام و ۰/۶۲ برای انطباق از یک همسانی درونی نسبی برخوردار است. ضریب همبستگی در باز آزمایی برای همبستگی خانواده ۰/۸۳ و برای انطباق‌پذیری خانواده ۰/۸۰ بود که نشان‌دهنده ثبات بسیار خوب است (جونز، قاردنر، ۲۰۰۲). میزان همسانی درونی آن از طریق آلفای کرونباخ برای همبستگی (۰/۶۸۹) و برای انطباق‌پذیری (۰/۶۳۶) به دست آمده است (لطفی نیا و همکاران، ۱۳۸۸). ظاهراً FACES-III از روایی صوری خوبی بهره‌مند است اما در خصوص انواع دیگر روایی، داده‌های مربوطه در دسترس نیست. از سوی دیگر چند مطالعه نشان داده است که این ابزار از روایی گروه‌های شناخته شده مطلوبی در تمایز میان خانواده‌های افراطی، متوسط و متعادل در چند مقوله مشکل، برخوردار است. در حال حاضر مطالعات بسیاری در مورد FACES-III در حال انجام است که می‌تواند اطلاعات بیشتری را در مورد روایی آن به دست دهد. در نمونه‌ی پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ در کل مقیاس انسجام خانوادگی برابر با ۰/۸۴ محاسبه شد.

۳. مقیاس تمایز یافتگی. پرسشنامه تمایز یافتگی (DSI) ۴۳ آیتمی، شامل ۴ خرده مقیاس: ۱. واکنش‌پذیری عاطفی، ۲. جایگاه من، ۳. گریز عاطفی و ۴. هم آمیختگی با دیگران است (اسکورن و فریدلندر، ۱۹۹۸). هدف این پرسشنامه سنجش میزان تمایز یافتگی افراد است. ۱۱ آیتم خرده مقیاس واکنش‌پذیری عاطفی بازتاب‌دهنده درجه‌ای است که فرد به محرک محیطی یا حساسیت بیش‌ازحد یا با تغییرپذیری عاطفی پاسخ می‌دهد. خرده مقیاس جایگاه من، شامل ۱۱ آیتم است که در کنار تعریف واضح حس خود، میزان وفاداری به عقاید شخصی را در زمانی که فرد مجبور به انجام خلاف عقاید خود است،

مشخص می‌کند. خرده مقیاس ۱۲ آیتمی گریز عاطفی، نشان‌دهنده احساس ترس از صمیمیت و احساس آسیب‌پذیری بیش‌ازحد در ارتباط با دیگران است. آیتم‌های مرتبط با این خرده مقیاس نشان‌دهنده ترس از روابط صمیمانه، رفتارهای دفاعی مانند عملکرد بیش‌ازحد، فاصله‌گیری، یا انکار می‌باشد. سرانجام خرده مقیاس ۹ آیتمی هم آمیختگی با دیگران، نشان‌دهنده درگیری در روابط بیش‌از حد عاطفی با دیگران می‌باشد. این پرسشنامه با مقیاس لیکرت در یک طیف ۶ گزینه‌ای درجه‌بندی شده است. در مجموع نمرات بالا و در هر زیرمقیاس نشان‌دهنده سطح بالای خود تمایز یافتگی می‌باشد. ضریب آلفای گزارش شده توسط اسکورن و فریدلندر (۱۹۸۹) ۰/۸۸ گزارش شده است و خرده مقیاس‌های واکنش‌پذیری عاطفی با ضریب آلفای ۰/۸۴، جایگاه من ۰/۸۳، گریز عاطفی ۰/۸۲ و هم آمیختگی با دیگران ۰/۷۴ گزارش شده است. همین ضریب آلفا در پژوهشی که توسط پلج-پوپکو (۲۰۰۴) صورت گرفت ۰/۸۶ گزارش شده است (به نقل از محسنیان و همکاران، ۱۳۸۶)؛ در نمونه‌ی پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ در کل مقیاس تمایز یافتگی برابر با ۰/۷۹ محاسبه شد.

۴. پرسش‌نامه تاب‌آوری کونور-دیویدسون^۱. این مقیاس دارای ۲۵ گویه است که سازه تاب‌آوری را در اندازه‌های پنج‌درجه‌ای لیکرت می‌سنجد هر عبارت بر اساس یک مقیاس لیکرت بین ۰ (کاملاً نادرست) تا ۴ (همیشه درست) نمره‌گذاری می‌شود و دامنه نمره‌گذاری آن ۰-۱۰۰ است. نتایج مطالعه مقدماتی مربوط به ویژگی‌های روان‌سنجی این مقیاس در نمونه‌های بهنجار و بیمار، پایایی و روایی آن را تأیید کرده است (کونور و دیویدسون، ۲۰۰۳). محمدی (۱۳۸۴) مقیاس مذکور را برای ۲۴۸ نفر اجرا نمود و پایایی آن را با روش همسانی درونی آزمون آلفای کرونباخ ۰/۸۹ و روایی آن را به شیوه تحلیل عاملی برابر ۰/۸۷ به دست آورد و آن را برای استفاده در ایران انطباق داد. پایایی این پرسشنامه علاوه بر هنجاریابی اولیه، توسط کرمیرزا نیکوزاده (۱۳۸۸) مجدداً با ضریب آلفای کل برابر با ۰/۹۰ محاسبه شد. در نمونه‌ی پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ در کل مقیاس تاب‌آوری برابر با ۰/۸۸ محاسبه شد.

۵. مقیاس پرخاشگری نواکو. این پرسشنامه که توسط نواکو (۱۹۸۶) ساخته شده، شامل ۳۰ ماده است که خشم، تهاجم و کینه توزی را می‌سنجد. به‌منظور نمره‌گذاری این مقیاس ۳۰ ماده‌ای برای هر یک از چهار گزینه (هرگز، به‌ندرت، گاهی اوقات، همیشه)، به ترتیب مقادیر ۰، ۱، ۲ و ۳ در نظر گرفته شده است. به‌جز ماده ۱۸ که بار عاملی منفی دارد و این روش معکوس می‌شود. افرادی که در این مقیاس نمره بالاتر از میانگین کسب می‌کنند، پرخاشگری زیاد و افرادی که نمره‌های آنان کمتر از میانگین است، پرخاشگری کم خواهند داشت. پرسشنامه فوق دارای سه بعد رفتار پرخاشگرانه (۱۵، ۱۶، ۱، ۱۹، ۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۸، ۲۸، ۳۰)، فکر پرخاشگرانه (۶، ۸، ۹، ۱۸، ۲۱، ۲۲، ۲۹) و احساس پرخاشگرانه (۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۷، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴) است. این پرسشنامه توسط تجاریان و همکاران ساخته و هنجاریابی شده است. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهند که ضریب پایایی آزمون، ضریب آلفای آن ۰/۷۴ است. همچنین روایی صوری آن نیز به تأیید اساتید این رشته رسیده است (نمازی، ۱۳۷۷). به نقل خدایاری فرد، (۱۳۸۶). در نمونه پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ در کل مقیاس خشم برابر با ۰/۷۵ محاسبه شد.

شیوه اجرا. پس از اخذ برگه معرفی‌نامه از دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنجند به مدارس انتخاب شده مراجعه و اطلاعات اولیه جهت اجرای پژوهش برای مدیران مدارس توضیح داده شد. پس از مشخص شدن تعداد جامعه آماری پژوهش و حجم نمونه، نسبت به انتخاب نمونه‌های پژوهش اقدام و پس از آن به شرکت‌کنندگان در پژوهش در مورد شرایط شرکت در پژوهش و اصول اخلاقی نظیر رضایت آگاهانه، رازداری و محرمانه ماندن اطلاعات شخصی توضیح داده شد. پس از آن پرسشنامه‌ها توسط شرکت‌کنندگان تکمیل و با توجه به پیچیدگی الگوی پژوهش از روش الگوسازی معادلات ساختاری استفاده و داده‌های ۵۰۰ شرکت‌کننده به وسیله نرم‌افزارهای Sps22 و Amos24 تجزیه و تحلیل شد.

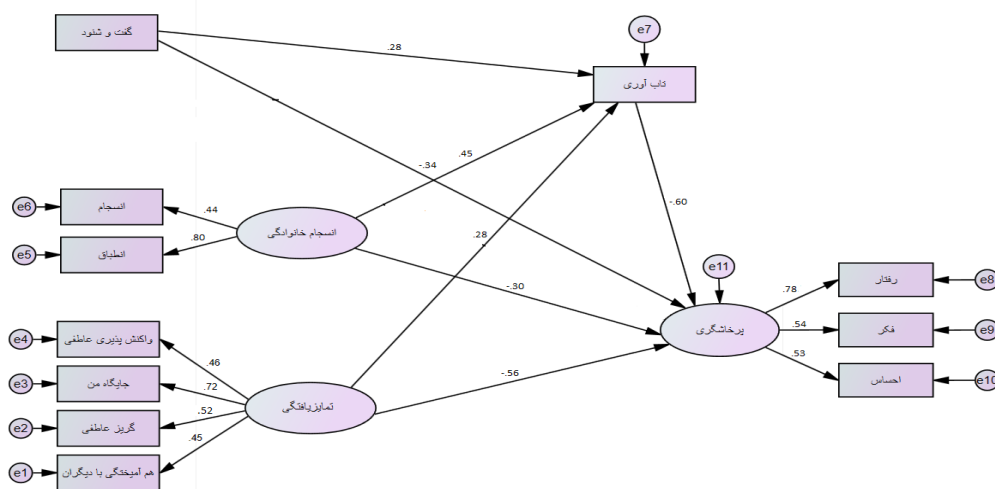
یافته‌ها

میانگین و انحراف استاندارد شرکت‌کنندگان در پژوهش برابر با ۱۵/۷۸ (۳/۵۴) سال بود؛ همه دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پژوهش در مقطع دوم متوسطه مشغول به تحصیل بودند.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی خرده‌مقیاس‌های پژوهش

شاخص آماری مقیاس	میانگین	انحراف استاندارد	کجی	کشیدگی	ضریب تحمل	تورم واریانس	دوربین واتسون	
رفتار پرخاشگرانه	۰/۱۴	۱۸/۱۵	۴/۵۷	۰/۳۷	۰/۱۴	-	-	
فکر پرخاشگرانه	-۰/۷۰	۱۱/۲۷	۳/۶۹	-۰/۲۵	-۰/۷۰	-	-	
احساس پرخاشگرانه	-۰/۷۶	۱۶/۴۶	۵/۲۷	-۰/۱۵	-۰/۷۶	-	-	
گفت‌وشنود	-۰/۶۰	۳۳/۷۰	۱۰/۳۱	۰/۲۷	-۰/۶۰	۱/۷۴		
همنوايي	-۰/۴۴	۴۱/۱۸	۹/۷۴	۱۸۰	-۰/۴۴	۱/۶۸	۱/۷۷	
انسجام	-۰/۴۳	۶۰/۹۰	۱۰/۴۹	۰/۳۳	-۰/۴۳	۱/۸۴	۱/۸۱	
انطباق	-۰/۳۱	۶۱/۷۸	۱۱/۶۱	۰/۳۹	-۰/۳۱	۱/۸۰		
جایگاه من	-۱/۱۳	۳۶/۱۴	۵/۹۰	۰/۵۰	-۱/۱۳	۱/۶۳		
گریز عاطفی	-۱/۴۴	۳۷/۱۴	۶/۵۹	۰/۳۴	-۱/۴۴	۱/۷۳	۱/۸۴	
واکنش‌پذیری عاطفی	-۱/۲۰	۳۶/۹۶	۵/۸۷	۰/۳۹	-۱/۲۰	۱/۷۲		
هم‌آمیختگی با دیگران	-۱/۲۲	۳۱/۷۸	۶/۱۸	۰/۴۲	-۱/۲۲	۱/۷۷		
تاب‌آوری	-۰/۰۶	۵۰/۰۳	۷/۷۴	۰/۷۸	-۰/۰۶	۱/۸۳	۱/۷۹	

با توجه به یافته‌های جدول ۱، نتایج آزمون نرمال بودن متغیرها بر اساس آزمون کلموگرف اسمیرنوف نشان داد که معنی‌داری اکثر متغیرهای تحقیق از سطح معنی‌داری $\alpha=0/05$ بالاتر است، می‌توان گفت که متغیرهای تحقیق دارای توزیع نرمال است. مقادیر ضریب تحمل متغیرهای پیش‌بین بزرگ‌تر از $0/1$ و مقادیر عامل تورم واریانس برای هر یک از آن‌ها کوچک‌تر از 10 است. همچنین مقدار دوربین و اتسون در فاصله مجاز $1/5$ تا $2/5$ قرار دارد؛ بنابراین مفروضه عدم وجود همبستگی بین خطاها تأیید می‌شود و می‌توان از رگرسیون استفاده کرد. مقادیر ضریب تحمل و تورم واریانس نیز نشان داد از نبود همپوشی بین متغیرهای پیش‌بین دارد.

شکل ۱. مدل در کل نمونه در حالت ضرایب استاندارد شده در نوجوانان پسر

جدول ۲. شاخص‌های برازش مدل نوجوانان پسر

شاخص‌های برازش		نام شاخص
مقدار	حد مجاز	
۲/۰۸	کمتر از ۳	$\frac{\chi^2}{df}$
۰/۰۵	کمتر از ۰/۱	RMSEA ^۱ (ریشه میانگین خطای برآورد)
۰/۹۷	بالاتر از ۰/۹	CFI ^۲ (برازندگی تعدیل‌یافته)
۰/۹۶	بالاتر از ۰/۹	NFI ^۳ (برازندگی نرم شده)
۰/۹۷	بالاتر از ۰/۹	GFI ^۴ (نیکویی برازش)
۰/۹۵	بالاتر از ۰/۹	AGFI (نیکویی برازش تعدیل‌شده)

1. Root Mean Square Error Approximation
2. Comparative Fit Index
3. Normed Fit Index
4. Goodness of Fit Index

به‌طور کلی در کار با برنامه اموس هر یک از شاخص‌های به‌دست‌آمده به‌تنهایی دلیل برزندگی یا عدم برزندگی مدل نیستند و این شاخص‌ها را در کنار هم بایستی تفسیر نمود. مقدارهای به‌دست‌آمده برای این شاخص‌ها نشان می‌دهد که در مجموع الگو در جهت تبیین و برازش از وضعیت مناسبی برخوردار است.

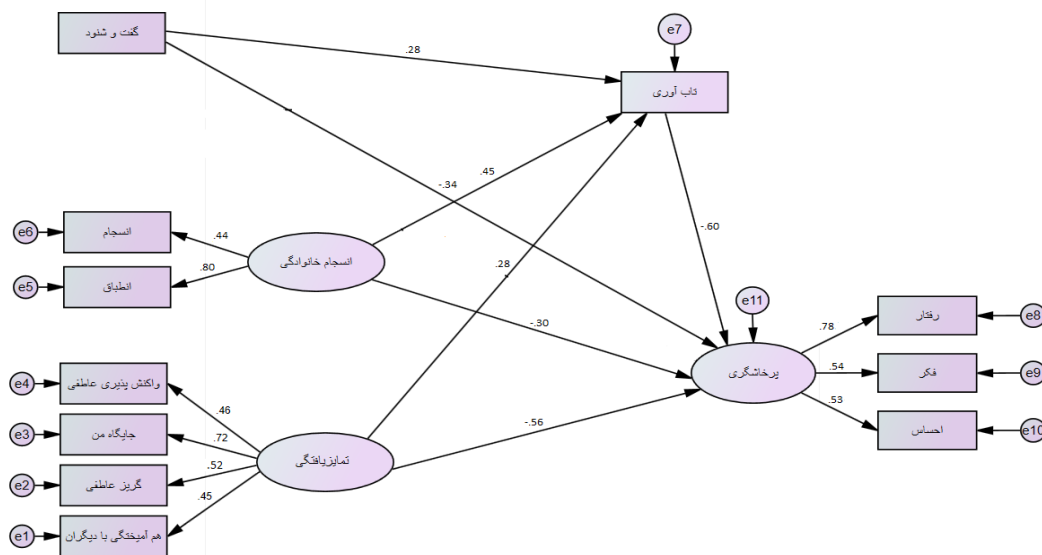
جدول ۳. ضرایب و معناداری اثر مستقیم متغیرهای پژوهش بر پرخاشگری

متغیر پیش‌بین	متغیر ملاک	نوع اثر	β استاندارد شده	آماره معناداری	سطح معناداری
الگوی ارتباطی همنوایی	پرخاشگری	مستقیم	-۰/۰۵	-۱/۱۴	۰/۲۵
الگوی ارتباطی همنوایی	پرخاشگری	غیرمستقیم	-۰/۰۴	۱/۱۱	۰/۲۷
الگوی ارتباطی گفت‌وشنود	پرخاشگری	مستقیم	-۰/۳۵	-۷/۱۷	۰/۰۰۱
الگوی ارتباطی گفت‌وشنود	پرخاشگری	غیرمستقیم	-۰/۱۴	-۲/۹۲	۰/۰۰۱
انسجام خانوادگی	پرخاشگری	مستقیم	-۰/۲۹	-۲/۸۹	۰/۰۰۴
انسجام خانوادگی	پرخاشگری	غیرمستقیم	-۰/۲۴	-۴/۸۹	۰/۰۰۱
تمایز یافتگی	پرخاشگری	مستقیم	-۰/۵۴	-۶/۲۴	۰/۰۰۱

آنچه از نتایج جدول ۳ برمی‌آید این است که الگوی ارتباطی همنوایی اثر مستقیم بر پرخاشگری نداشته است، رابطه الگوی ارتباطی همنوایی با پرخاشگری به‌صورت مستقیم برابر ($t = -۱/۱۴$ و $\beta = -۰/۰۵$) است؛ بنابراین فرضیه مطرح‌شده در ارتباط با وجود اثر مستقیم الگوی ارتباطی همنوایی بر پرخاشگری نوجوانان با ۹۵ درصد اطمینان رد می‌شود. همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، برای اثر الگوی ارتباطی همنوایی بر پرخاشگری نوجوانان از طریق میانجی‌گری تاب‌آوری، ضریب اثر غیرمستقیم $۰/۰۴$ - برآورد شده است که این ضریب مسیر در سطح اطمینان $۰/۹۵$ معنی‌دار نمی‌باشد؛ زیرا نتایج آزمون بوت استروپ برای اثر غیرمستقیم نشان داد که حد پایین و حد بالای این ضریب مسیر برابر $(-۰/۰، ۱۵۳/۱۲۱)$ ، عدد صفر را در برمی‌گیرد؛ بنابراین نتیجه می‌شود که الگوی ارتباطی همنوایی با میانجی‌گری تاب‌آوری بر پرخاشگری نوجوانان تأثیر غیرمستقیم معنادار ندارد. آنچه از نتایج جدول ۳ برمی‌آید این است که الگوی ارتباطی گفت‌وشنود اثر مستقیم بر پرخاشگری داشته است، رابطه الگوی ارتباطی گفت‌وشنود با پرخاشگری به‌صورت مستقیم برابر ($t = -۷/۱۷$ و $\beta = -۰/۳۵$) است؛ بنابراین فرضیه مطرح‌شده در ارتباط با وجود اثر مستقیم الگوی ارتباطی گفت‌وشنود بر پرخاشگری نوجوانان با ۹۵ درصد اطمینان تأیید می‌شود.

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، برای اثر الگوی ارتباطی گفت‌وشنود بر پرخاشگری نوجوانان از طریق میانجی‌گری تاب‌آوری، ضریب اثر غیرمستقیم $۰/۱۴$ - برآورد شده است که این ضریب مسیر در سطح اطمینان $۰/۹۵$ معنی‌دار می‌باشد؛ زیرا نتایج آزمون بوت استروپ برای اثر غیرمستقیم نشان داد که حد پایین و حد بالای این ضریب مسیر برابر $(-۰/۰، ۲۷/۰۲)$ ، عدد صفر را در بر نمی‌گیرد؛ بنابراین نتیجه می‌شود که الگوی ارتباطی گفت‌وشنود با میانجی‌گری تاب‌آوری بر پرخاشگری نوجوانان تأثیر غیرمستقیم معنادار دارد. نتایج آماره سوپل نیز این یافته را تأیید می‌کند. آنچه از نتایج جدول ۳ برمی‌آید این است که انسجام خانوادگی اثر مستقیم بر پرخاشگری داشته است، رابطه انسجام خانوادگی با پرخاشگری به‌صورت

مستقیم برابر $t = -2/89$ و $\beta = -0/29$ است؛ بنابراین فرضیه مطرح‌شده در ارتباط با وجود اثر مستقیم انسجام خانوادگی بر پرخاشگری نوجوانان با ۹۵ درصد اطمینان تأیید می‌شود. همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، برای اثر انسجام خانوادگی بر پرخاشگری نوجوانان از طریق میانجی‌گری تاب‌آوری، ضریب اثر غیرمستقیم $-0/24$ برآورد شده است که این ضریب مسیر در سطح اطمینان ۰/۹۵ معنی‌دار می‌باشد؛ زیرا نتایج آزمون بوت استروپ برای اثر غیرمستقیم نشان داد که حد پایین و حد بالای این ضریب مسیر برابر $(-0/0, 35-13)$ ، عدد صفر را در بر نمی‌گیرد؛ بنابراین نتیجه می‌شود که انسجام خانوادگی با میانجی‌گری تاب‌آوری بر پرخاشگری نوجوانان تأثیر غیرمستقیم معنادار دارد. نتایج آماره سوبل نیز این یافته را تأیید می‌کند. آنچه از نتایج جدول ۳ برمی‌آید این است که تمایز‌یافتگی اثر مستقیم بر پرخاشگری داشته است، رابطه تمایز‌یافتگی با پرخاشگری به صورت مستقیم برابر $t = -6/24$ و $\beta = -0/54$ است؛ بنابراین فرضیه مطرح‌شده در ارتباط با وجود اثر مستقیم تمایز‌یافتگی بر پرخاشگری نوجوانان با ۹۵ درصد اطمینان تأیید می‌شود.

شکل ۱. مدل نهایی در حالت ضرایب استانداردشده نوجوانان پسر

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف ارائه مدل پیش‌بینی پرخاشگری در نوجوانان پسر بر اساس الگوهای ارتباطی، تمایز‌یافتگی و انسجام خانوادگی با نقش واسطه‌ای تاب‌آوری انجام شد. نتایج تحلیل داده‌ها نشان داد شاخص‌های برازش مدل در نمونه پسران در وضعیت مطلوبی قرار دارند و داده‌های تجربی مدل نظری را تأیید می‌کنند. همچنین تفاوت شاخص‌های برازش در مدل گروه پسران نسبت به کل نمونه معنادار نبود. نتایج بررسی‌ها در مورد تفاوت‌های جنسیتی نشان می‌دهد که دختران و پسران می‌توانند به صورت برابر سطح پرخاشگری داشته باشند، ولی در بروز پرخاشگری فرایند و ملاحظات متفاوتی دارند (متامبا، ۲۰۱۴). براین اساس هیجان خشم ایجادشده و عوامل پیش‌بین مدل، بر سطح پرخاشگری تأثیر می‌گذارند و کمتر

تحت تأثیر جنسیت قرار دارد. همسو با این یافته واحدی (۱۳۹۰) پژوهشی تحت عنوان خودتنظیمی به‌عنوان میانجی بین ابعاد والدینی غیر حمایتی و پرخاشگری نوجوانان: روش مدل یابی معادله ساختاری انجام دادند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که بین پرخاشگری دختران و پسران تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. همچنین نتایج نشان داد که مدل پیشنهادی از برازش قابل قبولی برخوردار است، دو بعد والدینی غیر حمایتی (طرد و سهل‌گیری) و خودتنظیمی به‌عنوان متغیرهای پیش‌بین معنی‌داری برای پرخاشگری نوجوانان محسوب می‌شود. بررسی اجمالی پیرامون این نتایج بیان‌گر شرایط بهتر الگوی فرا جنسیتی در زمینه عوامل پیش‌بین پرخاشگری به ویژه مؤلفه‌های خانوادگی می‌باشد. در تبیین این یافته باید گفت که به‌طور کلی در مورد رفتار پرخاشگرانه می‌توان گفت نیت نقش مهمی دارد، چنانچه نیت را در تعریف پرخاشگری قرار ندهیم و با رفتار مشابه دیگر روبه‌رو شده ممکن است در تشخیص رفتار پرخاشگرانه اشتباهی رخ دهد. به‌عنوان مثال کودکی که کودک دیگر را از سرسره به زمین می‌اندازد تا خود سوار آن شود، قصد آزار کودک دیگر را ندارد ولی دیگران رفتارش را پرخاشگرانه تلقی می‌کنند (ماسن و همکاران، ترجمه‌ی یاسایی، ۱۳۸۸). در پژوهش‌های فراوانی نشان داده‌شده است که پرخاشگری یک پدیده‌ی کلی نیست، بلکه رفتارهای پرخاشگرانه، در چهارچوب زیر ریخت‌های متفاوتی بروز می‌نماید (نیوکمپ، راییت و کمبلین، ۲۰۱۹). نتایج پژوهش‌های این گروه نشان داد که پرخاشگری انسان، دارای ابعاد و جنبه‌های فراوانی است که شامل بعد حرکتی و بعد عاطفی و هیجانی و بعد شناختی می‌شود. به نظر می‌رسد بعد حرکتی در نوجوانان پسر رایج‌تر است و بعد عاطفی و شناختی در نوجوانان دختر. بعد عاطفی پرخاشگری که به‌صورت خشم بروز می‌کند، عوامل و شرایط درونی ارگانیزم را برای برانگیختگی فیزیولوژیک و هیجانی آماده می‌سازد. بعدی که وظیفه‌ی تدارک و آماده‌سازی رفتار پرخاشگرانه را بر عهده دارد. بعد شناختی که خصومت نام دارد، سبب ایجاد احساس غرض‌ورزی، دشمنی و کینه‌توزی نسبت به دیگران می‌شود.

نتایج آزمون آماری نشان داد متغیر الگوی ارتباطی هم‌نوایی بر متغیر پرخاشگری اثر مستقیم معنی‌داری ندارد. در تبیین این یافته باید به این نکته اشاره کرد که جهت‌گیری هم‌نوایی زیاد بیشتر در خانواده‌های سنتی دیده می‌شود. یعنی خانواده‌هایی که منسجم و دارای سلسله‌مراتب قدرت هستند. در چنین ساختاری اعضای خانواده برای روابط درون خانواده در مقایسه با روابط بیرون از خانواده، اهمیت بیشتری قائل هستند. آن‌ها توقع دارند منابعی از قبیل فضا، مکان و پول در بین اعضای خانواده تقسیم شود. خانواده‌هایی با جهت‌گیری هم‌نوایی زیاد معتقدند برنامه‌های شخصی باید طوری با برنامه‌های اعضای خانواده هماهنگ شود که زمان در کنار هم بودن افراد خانواده را به حداکثر برساند. اعضای خانواده از یکدیگر انتظار دارند تا نسبت به علائق خانواده، علائق خود را درجه دوم اهمیت قرار دهند. در این خانواده‌ها از والدین انتظار می‌رود تا برای خانواده تصمیم‌گیری کنند و از فرزندان انتظار می‌رود تا مطابق با خواسته‌های والدین خود رفتار کنند. زمانی که پیامی ارائه می‌شود، فرزندان خانواده‌های با جهت‌گیری هم‌نوایی زیاد بیشتر تحت تأثیر وضعیت اجتماعی منبع پیام قرار می‌گیرند.

نتایج آزمون آماری نشان داد متغیر الگوی ارتباطی هم‌نوایی بر متغیر پرخاشگری اثر غیرمستقیم معنی‌داری ندارد. بر این اساس و در تبیین این یافته‌ها باید گفت که هر چه تعاملات بین والدین و فرزندان از کیفیت بالاتری برخوردار باشد و فرزندان در فضای صمیمانه و منسجم پرورش یابند از میزان سلامت روانی بالاتری

نیز برخوردارند؛ بنابراین هرگاه نوجوانان رابطه صمیمی و نزدیکی با والدین خود داشته باشند می‌توانند بدون احساس اضطراب و ترس احساسات و خواسته‌های خود را با آن‌ها در میان بگذارند پس در نتیجه از سلامت روان‌شناختی بالاتری نیز برخوردار هستند و کمتر در معرض ابتلا به اختلالات رفتاری قرار می‌گیرند. در رابطه با تعامل والد- فرزند و پرخاشگری فرزندان، ترناس و همکاران (۲۰۱۳)، در پژوهش خود تحت عنوان رابطه بین شیوه‌های فرزند پروری و پرخاشگری در نمونه‌ای از کودکان اسپانیایی در میان ۳۳ کودک (۲۱ پسر و ۱۲ دختر) با دامنه سنی ۳ تا ۱۴ سال به این نتیجه دست یافتند که ایجاد الگوی نامناسب تعاملات والدین با فرزند، بی‌ثباتی در خانواده، عدم حمایت و محبت، استفاده از نظم و انضباط پرخاشگرانه که با سطح پایینی از استدلال و سطح بالایی از پرخاشگری فیزیکی، کلامی و عاطفی همراه است با بروز رفتار پرخاشگرانه در کودکان رابطه دارد. عمرانی (۱۳۹۶) نیز در پژوهشی نشان داد که سبک فرزند پروری مقتدر با پرخاشگری دانش‌آموزان رابطه منفی نشان دادند و سبک‌های فرزند پروری مستبد و سهل‌گیر رابطه مثبت با پرخاشگری دانش‌آموزان نشان دادند.

نتایج آزمون آماری نشان داد متغیر الگوی ارتباطی گفت‌وشنود بر متغیر پرخاشگری هم اثر مستقیم و هم اثر غیرمستقیم معنی‌داری دارد. همسو با این یافته، یافته‌های پژوهش وانگ و همکاران (۲۰۲۱) نیز در این رابطه باهدف نقش محیط خانواده و توافق والدین و فرزندان با مشکلات عاطفی، رفتاری و عوامل مرتبط با آن در میان ۲۱۹۹ دانش‌آموز ۱۱ تا ۱۸ ساله مدارس لیائونینگ چین، نشان می‌دهد که انسجام خانوادگی بالا همراه با درگیری کم بین پدر و مادر و بین والدین با فرزند، حمایت از استقلال فرزند، کنترل رفتاری و رابطه نزدیک و گرم با فرزند، رابطه منفی و معناداری با مشکلات عاطفی و رفتاری ازجمله پرخاشگری فرزندان دارد. بالعکس، جو نامطلوب خانواده مانند کاهش انسجام و سازماندهی خانواده همراه با افزایش درگیری باعث افزایش مشکلات عاطفی و رفتاری می‌شود. در تبیین این یافته‌ها و با توجه به نقش مهم خانواده در پیش‌بینی پرخاشگری دانش‌آموز، می‌توان گفت عملکرد نوجوان در محیط مدرسه حاصل مجموعه‌ای از متغیرها و شاخص‌های فردی و اجتماعی است که در آن نقش دارند. احساس همبستگی نوجوان با خانواده و ارتباط عاطفی با اعضای خانواده در این مورد که نوجوان احساس پشتیبانی و دلگرمی کند بسیار بااهمیت است. محیط و شرایط خانوادگی و ارتباط نوجوان با سایر اعضای خانواده می‌تواند یک عامل تشویق‌کننده یا در برخی مواقع مانعی برای انجام تکالیف وی باشد. خانه‌ای که پدر و مادر ارتباط و حمایت لازم را از نوجوان به عمل می‌آورند و در تصمیم‌گیری‌ها وی را دخالت می‌دهند و تعاملات آن‌ها در زمان و مکان مناسب صورت می‌گیرد، فرزندان دارای اعتمادبه‌نفس پرورش می‌دهند که می‌توانند بر توانایی‌های فردی خود تکیه کنند.

نتایج آزمون آماری نشان داد متغیر الگوی ارتباطی گفت‌وشنود بر متغیر پرخاشگری اثر غیرمستقیم معنی‌داری دارد. در تبیین این یافته باید گفت که جهت‌گیری گفت‌وشنود شرایطی را برای اعضای خانواده ایجاد می‌کند که در آن افراد خانواده تشویق به بحث آزاد در تعامل، بحث و تبادل نظر درباره گستره وسیعی از موضوعات شوند. در این محیط نسبتاً آزاد، نه‌تنها فرزندان در معرض مسائل چالش‌انگیز قرار می‌گیرند بلکه تشویق به کشف توانایی‌ها و باورهای جدید و تصمیم‌گیری بدون ترس می‌شوند (فیتزپاتریک، ۲۰۰۴). در این‌گونه خانواده‌ها فرزندان احساس می‌کنند موردپذیرش خانواده هستند و در رویارویی با چالش‌ها و مسائل

مختلف در خانواده و اجتماع نظر آن‌ها به‌عنوان یکی از ارکان تصمیم‌گیری‌ها در خانواده محسوب می‌شود. در نتیجه از توانایی حل مسئله و تصمیم‌گیری (کوئرنر و فیتزپاتریک، ۱۹۹۶) و اعتمادبه‌نفس (هوانگ، ۱۹۹۹) مناسبی برخوردار می‌شوند. احساس تهدید عزت‌نفس و خودپنداری از عوامل راه‌انداز پرخاشگری است در خانواده‌های دارای جهت‌گیری گفت‌ووشنود، اگر فرزندان در یک موقعیت، احساس شکست کنند برای حفظ خودپنداری و عزت‌نفسشان دست به رفتارهای پرخاشگری نمی‌زنند زیرا در جو خانوادگی آن‌ها، زمینه برای رشد اعتمادبه‌نفس و عزت‌نفس فرزندان مهیا می‌باشد و نیازی به رو آوردن به رفتارهای پرخاشگری ندارند. نتایج آزمون آماری نشان داد متغیر انسجام خانوادگی بر پرخاشگری، به‌صورت مستقیم اثر می‌گذارد. در همین خصوص، نتایج پژوهش شارما و جوشی (۲۰۱۵) نشان داد که وجود انسجام و روابط حمایتی بین اعضای خانواده، سازماندهی بهتر محیط خانواده، ابرازگری همراه با سطح درگیری کمتر و همبستگی اعضا با حفظ استقلال فردی با سازش یافتگی اجتماعی رابطه مثبت و معنادار و با رفتارهای پرخاشگرانه رابطه منفی و معنادار دارد. همچنین محیط خانواده پیش‌بینی‌کننده قوی سازش یافتگی و پرخاشگری فرزندان است. در رابطه با تأثیر انسجام خانواده و تعامل والد-فرزند بر پرخاشگری و حرمت خود فرزندان، لیدی، گورا و تورو (۲۰۱۰) در پژوهش خود با عنوان فرزند پروری مثبت، انسجام خانواده و شایستگی اجتماعی کودک در میان ۲۸۲ کودک ۹ تا ۱۲ ساله و والدین آن‌ها از خانواده‌های لاتین مهاجر نشان دادند که تعامل مثبت پدر و مادر همراه با پذیرش کودک و حمایت و پشتیبانی والدین از کودک و همچنین انسجام خانواده، منجر به افزایش شایستگی اجتماعی و شاخص‌های آن (حرمت خود، مهارت حل مسئله و خودکنترلی) می‌شود. در واقع تعامل مثبت والد-کودک و انسجام خانواده نه‌تنها منجر به افزایش حرمت خود کودکان می‌شود بلکه باعث افزایش مهارت حل مسئله و خودکنترلی کودک و بالطبع افزایش سازش یافتگی و کاهش رفتارهای پرخاشگرانه کودک می‌شود.

نتایج آزمون آماری نشان داد متغیر انسجام خانوادگی بر پرخاشگری، از طریق تاب‌آوری اثر می‌گذارد. در تبیین این رابطه با استناد به پژوهش‌های قبلی می‌توان گفت که خانواده منسجم، توسط جو خانوادگی حمایتی و تفاهم و درک اعضای آن شناخته می‌شوند که اعضای آن تمایل به درک و کمک برای برطرف کردن نیازها و دغدغه‌های افراد خانواده دارند؛ بنابراین چنین ویژگی خانواده منسجم، سبب شکل‌گیری سرویس‌های حمایتی و حفاظتی درون خانواده می‌شود. از این‌رو در شرایط طبیعی در خانواده‌های به دور از تعارض و گسیختگی، ارزش‌ها و هنجارهای خانواده و جامعه به‌خوبی منتقل می‌شود و به گفته تورو (۲۰۱۰)، خانواده‌های بهنجار و منسجم، فرزندان را تشویق می‌کنند به تأثیر احتمالی رفتار خود بر دیگران فکر کنند؛ در نتیجه در این خانواده‌ها بیشتر احتمال آن وجود دارد که فرزندان کدهای اخلاقی را درون‌سازی کنند؛ بنابراین کسب چنین کدهایی باعث عملکرد مناسب فرزند و کاهش رفتار پرخاشگری می‌شود. از سوی دیگر، رشد و پرورش نوجوانان در خانه‌هایی که پر از تعارض و کشمکش بین والدین و اعضای خانواده باشد، نظارت و مهارگری کافی بر نوجوانان وجود نداشته باشد و نوجوانان پیوسته از سوی والدین طرد شوند، فرصت‌های لازم برای آموزش این نوجوانان برای برآوردن نیازهایشان از راه مناسب وجود ندارد. این امر سبب می‌شود تا نوجوانان نتوانند از الگوهای ارتباطی مؤثر در روابط بین فردی خود با دیگران بهره‌مند شوند و موانع و مشکلات موقعیتی و تنیدگی‌ها را کنار زنند

نتایج آزمون آماری نشان داد تمایز یافتگی بر پرخاشگری به‌طور مستقیم اثر می‌گذارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که از آنجایی که افراد تمایز نیافته، شدیداً عاطفی هستند و بیشتر انرژی‌شان را به سمت تجربه و شدت احساساتشان متوجه می‌سازند و هویت تعریف‌شده‌ای از خود ندارند و در نقش‌ها و مسائل بین شخصی موجود، همراه با موج عاطفی خانواده حرکت می‌کنند لذا سطح بالاتری از اضطراب مزمن و نشانگان روانشناختی و جسمی از قبیل اضطراب، سردرد، افسردگی، سوءمصرف مواد و الکل و روان‌پریشی تجربه می‌کنند و از طرفی همین اضطراب زیادی را که در مورد ترک خانواده اصلی‌شان و پذیرش مسئولیت برای خودشان دارند آن‌ها را فاقد کفایت برای اداره زندگی و مراقبت از خودشان می‌سازد در نتیجه این افراد قدرت سازگاری کمتری در برابر استرس دارند که باعث ایجاد اضطراب پایدار درباره رویدادهای تنش‌زای آینده می‌شود به‌طوری که بالا بودن سطح اضطراب مزمن در این افراد، آن‌ها را بیشتر درخطر ابتلا به مشکلات روانشناختی و جسمی از جمله اعتیاد که به کار کرد جذب اضطراب مزمن کمک می‌کند، قرار می‌دهد.

نتایج آزمون آماری نشان داد تمایز یافتگی بر پرخاشگری به‌طور غیرمستقیم اثر می‌گذارد؛ همسو با این یافته پژوهشی که شکیبایی در سال (۱۳۸۵) انجام داد نشان می‌دهد که آموزش خود تمایزسازی در کاهش علائم اضطرابی مؤثر بوده است. وی به این نتیجه رسید که آموزش خود تمایزسازی به‌خوبی توانسته است با آموزش چگونگی جداسازی افکار از احساسات خود و دیگران اضطراب افراد را کاهش دهد به‌طوری که اسکورون و فرید لندر نیز دریافته‌اند افرادی که به خود تمایزسازی دست‌یافته‌اند، توانایی بیشتری برای اتخاذ جایگاه من دارند که این توانایی برای اتخاذ جایگاه من همراه با اضطراب مزمن کم و نیز سازگاری روانی بالا است که این یافته‌ها، فرضیه‌های بوئن را در رابطه با تفکیک تأیید می‌کند. از سوی دیگر باید به این نکته اشاره کرد که افسردگی، اضطراب و استرس نیز از جمله اختلالاتی هستند که در دوره نوجوانی رشد چشمگیری پیدا می‌کنند و می‌تواند بر وضعیت روانشناختی نوجوانان تأثیرگذار باشد؛ اما افراد تمایز یافته از هویت شخصی قوی یا جایگاه من نیرومندی برخوردارند و به خاطر کسب رضایت دیگران رفتار و عقاید خود را تغییر نمی‌دهند بنابراین این افراد عقاید و باورهای مشخصی در زندگی دارند. این افراد قادر هستند در روابطشان بین کارکرد عقلانی و عاطفی خود با صمیمیت و خودمختاری تعادل برقرار کنند؛ یعنی نوجوانی که دارای تمایز یافتگی بالا باشد بهتر می‌تواند با اطرافیان خود رابطه عاطفی و عقلانی برقرار کند

نتایج آزمون آماری نشان داد تاب‌آوری بر پرخاشگری به‌طور مستقیم اثر می‌گذارد؛ تاب‌آوری نوعی مکانیسم سازش مثبت را ایجاد می‌کند که چندین عامل فردی، خانوادگی و اجتماعی تحت عنوان عوامل محافظتی در تقویت و کاهش عوامل خطرزای آن مؤثر است. این عوامل الف) منابع فردی مانند ظرفیت شناختی و عزت‌نفس فرد؛ ب) منابع خانوادگی مانند همبستگی و مدیریت تعارض‌ها و ارتباط با خانواده و ج) عامل محیطی مانند حمایت اجتماعی، امنیت و ارتباطات معنادار و حمایت‌کننده و منابع اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی را شامل است (ایلدر و همکاران، ۲۰۰۹). افراد تاب آور دارای ویژگی‌هایی از جمله احساس ارزشمندی و اعتماد به نفس (که به افراد اجازه می‌دهد چالش‌های زندگی را با موفقیت پشت سر بگذرانند)، مهارت در حل مسائله (نگاه به مشکل به‌عنوان یک مسائله)، صلاحیت و توانمندی اجتماعی (داشتن مهارت‌های ارتباطی، شوخ‌طبعی، رابطه صمیمی با دیگران، حمایت و جلب حمایت اجتماعی از دیگران در وضعیت بحرانی، داشتن مهارت‌های گفتگو و جرأت مندی و گوش دادن)، خوش بینی، همدلی (توانایی برقراری رابطه توأم با احترام

متقابل با دیگران که به پیوستگی اجتماعی و به عبارتی احساس تعلق به افراد و گروه‌ها و نهادهای اجتماعی منجر می‌شود) و ... هستند که رشد و ارتقاء آن‌ها را باعث می‌شود. هر کار پژوهشی با محدودیت‌های خاص خود رو به روست که این پژوهش نیز از این قاعده مستثنی نیست. در ادامه محدودیت‌های پژوهش ارائه می‌شود. روابط ساختاری متغیرها از طریق مدل‌سازی معادلات ساختاری که یک روش غیر آزمایشی است، آزمون شد روش‌های غیر آزمایشی دارای محدودیت‌هایی از قبیل عدم کنترل برخی مداخله‌گرها مانند سطح تحصیلات و طبقه اجتماعی والدین هستند که باید مورد توجه قرار بگیرند. نمونه مورد بررسی تحقیق حاضر دانش‌آموزان شهر تهران بودند؛ بنابراین در تعمیم نتایج به سایر گروه‌ها و سایر شهرها بایستی جانب احتیاط را رعایت کرد. بر اساس یافته‌های پژوهش در حیطه نظری می‌توان گفت با توجه به اینکه پرخاشگری بالا سهم قابل توجهی در ایجاد و تداوم مشکلات روانشناختی دارد، اینکه چگونه پرخاشگری تشدید می‌یابد، تلویحات مهمی برای دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت و خدمات بهداشت روانی و خانواده‌ها دارد. در این میان برای مسئولان آموزشی کشور، شناخت ویژگی‌های روانشناختی نوجوانان و به ویژه متغیرهای معرفی شده در پژوهش حاضر به‌عنوان پیشایندهای پرخاشگری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، این شناخت نه تنها باعث درک عمیق‌تر نوجوانان می‌شود، بلکه زمینه‌هایی را فراهم می‌آورد تا در طرح و برنامه‌ریزی‌ها و به کار بردن امکانات پرورشی و آموزشی، ویژگی‌ها و تفاوت‌های آنان مورد توجه قرار گیرد و رفتارهای بهنجار از رفتارهای نابهنجار تشخیص داده می‌شود و در نتیجه انتظاراتی مطابق و متناسب با سن، ویژگی‌ها و خصوصیات روانشناختی در نظر گرفته شود.

موازن اخلاقی

رسیده است؛ ملاحظاتی اخلاقی در پژوهش با جلب رضایت آگاهانه شرکت‌کنندگان رعایت شده است؛ هم‌چنین به افراد درباره محرمانه بودن نتایج اطمینان داده شد.

سپاسگزاری

از زحمات مدیران، معلمان و کارکنان مدارس به دلیل فراهم کردن امکان نمونه‌گیری تشکر و قدردانی به عمل آوریم؛ همچنین از کلیه دانش‌آموزانی که در فرایند پژوهش شرکت کردند، صمیمانه قدردانی می‌شود.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان، این مقاله حامی مالی و تعارض منافع ندارد.

منابع

- اسلام زاده، بابک، رشیدی، هاجر، و فکریان، سمیه. (۱۳۹۵). تعیین نقش میانجی‌گری عمومی در رابطه تمایز یافتگی خود و هویت اجتماعی دانشجویان. *پژوهش‌های مشاوره*، ۱۵(۵۷): ۴۱-۵۷.
- سامانی، سیامک، و فولادچنگ، محبوبه. (۱۳۸۶). *روان‌شناسی نوجوانی*. شیراز: نشر ملک سلیمان.
- شفیع‌آبادی، عبدالله، و ناصری، غلامرضا. (۱۳۸۸). *نظریه‌های مشاوره و روان‌درمانی*. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

عمرانی، لایلا. (۱۳۹۶). پیش‌بینی پرخاشگری بر اساس شیوه‌های فرزند پروری دانش‌آموزان دختر متوسطه اول پایه نهم شهرستان کهنوج. *مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری*، ۲(۱۷): ۲۴-۳۶.

کردمیرزا نیکوزاده، عزت‌اله (۱۳۸۸). *الگویابی زیستی-روانی-معنوی در افراد وابسته و تدوین برنامه مداخله برای ارتقاء تاب‌آوری مبتنی بر روایت‌شناسی شناختی و روان‌شناسی مثبت‌نگر*، رساله دکتری، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی.

کوروش نیا، مریم. (۱۳۸۵). بررسی رابطه ابعاد الگوهای ارتباطات خانواده با میزان اضطراب و افسردگی فرزندان. *مجله خانواده پژوهی*، ۳(۱): ۱-۲.

ماسن، پاول، هنری کیگان، جروم، هوستون، آلتا کارول، وی، و کلنجر، جان جین (۲۰۰۲). رشد و شخصیت کودک. ترجمه‌ی مهشید یاسایی (۱۳۸۸). تهران: نشر مرکز.

محسنیان، محمد، کرملو، سمیرا، و گنجوی، آناهیتا. (۱۳۸۶). رابطه میان تمایزیافتگی خود و هوش هیجانی از متقاضیان طلاق. *مجله خانواده پژوهی*، ۳(۱۲): ۸۲۷-۸۳۷.

واحدی، شهرام. (۱۳۹۰). خودتنظیمی به‌عنوان میانجی بین ابعاد والدینی غیر حمایتی و پرخاشگری نوجوانان: روش مدل‌یابی معادله ساختاری (SEM). *نشریه اصول بهداشت روانی*، ۴۹: ۱-۶.

السون، متیو، و رامیرز، جولینو جی. (۱۳۹۴). *مقدمه‌ای بر نظریه‌های یادگیری*. ترجمه علی اکبر سیف. تهران: دوران.

References

- Andreou, E. Roussi-Vergou, C. Didaskalou, E. & Skrzypiec, G. (2020). School bullying, subjective well-being, and resilience. *Psychology in the Schools*, 57(8), 1193-1207.
- Beckmann, L. Bergmann, M. C. Fischer, F. & Mößle, T. (2021). Risk and protective factors of child-to-parent violence: A comparison between physical and verbal aggression. *Journal of interpersonal violence*, 36(3-4), NP1309-1334NP.
- Campbell-Sills, L. Barlow, D. H. Brown, T. A. & Hofmann, S. G. (2006). Acceptability and suppression of negative emotion in anxiety and mood disorders. *Emotion*, 6(4), 587.
- Cepukiene, V. (2021). Adults' psychosocial functioning through the lens of Bowen theory: The role of interparental relationship quality, attachment to parents, differentiation of self, and satisfaction with couple relationship. *Journal of Adult Development*, 28, 50-63.
- Dolz-del-Castellar, B. & Oliver, J. (2021). Relationship between family functioning, differentiation of self and anxiety in Spanish young adults. *PloS one*, 16(3), e0246875.
- Fagan, A. A. (2020). Child maltreatment and aggressive behaviors in early adolescence: evidence of moderation by parent/child relationship quality. *Child maltreatment*, 25(2), 182-191.
- Ferguson, C. J. & Wang, J. C. (2019). Aggressive video games are not a risk factor for future aggression in youth: A longitudinal study. *Journal of youth and adolescence*, 48(8), 1439-1451.
- Fine, D. H. Patil, A. G. & Loos, B. G. (2018). Classification and diagnosis of aggressive periodontitis. *Journal of clinical periodontology*, 45, S95-S111.
- Fosco, G. M. & Lydon-Staley, D. M. (2020). Implications of family cohesion and conflict for adolescent mood and well-being: Examining within-and between-family processes on a daily timescale. *Family process*, 59(4), 1672-1689.
- Harpaz, G. & Grinshtain, Y. (2020). Parent-Teacher Relations, Parental Self-Efficacy, and Parents' Help-Seeking From Teachers About Children's Learning and Socio-Emotional Problems. *Education and Urban Society*, 52(9), 1397-1416.

- Ibabe, I. (2019). Adolescent-to-parent violence and family environment: the perceptions of same reality? *International journal of environmental research and public health*, 16(12), 2215.
- Ivanova, E. Y. (2019). Learning about world art culture as a method of forming a universal cross-cultural communication competence. *Humanities & Social Sciences Reviews*, 7(6), 1225-1229.
- Kazdin, A. E. (2018). Implementation and evaluation of treatments for children and adolescents with conduct problems: Findings, challenges, and future directions. *Psychotherapy research*, 28(1), 3-17.
- Kim, H. Prouty, A. M. Smith, D. B. Ko, M. J. Wetchler, J. L. & Oh, J. E. (2015). Differentiation and healthy family functioning of Koreans in South Korea, South Koreans in the United States, and white Americans. *Journal of marital and family therapy*, 41(1), 72-85.
- Kohl, S. Bonekamp, D. Schlemmer, H. P. Yaqubi, K. Hohenfellner, M. Hadaschik, B. ... & Maier-Hein, K. (2017). Adversarial networks for the detection of aggressive prostate cancer. *arXiv preprint arXiv:1702.08014*.
- Li, Q. & Xiang, Y. (2020). How is childhood maltreatment linked to benign envy/malicious envy? The mediating role of self-esteem, authentic pride and hubristic pride. *Personality and mental health*, 14(4), 376-387.
- Mann, J. & Yadav, V. N. (2016). Aggression and resilience among adolescents. *Indian Journal of Health & Wellbeing*, 7(11).
- Moon, J. S. & Kim, J. T. (2020). Growth differentiation factor 15 protects against the aging-mediated systemic inflammatory response in humans and mice. *Aging cell*, 19(8), e13195.
- Myers, B. J. (2010). Moral emotions, emotion self-regulation, callous-unemotional traits, and problem behavior in children of incarcerated mothers. *Journal of Child and Family Studies*, 19(6), 702-713.
- Newcomb, E. T. Wright, J. A. & Camblin, J. G. (2019). Assessment and treatment of aggressive behavior maintained by access to physical attention. *Behavior Analysis: Research and Practice*, 19(3), 222-231.
- Skowron, E. A. & Dendy, A. K. (2004). Differentiation of self and attachment in adulthood: Relational correlates of effortful control. *Contemporary family therapy*, 26(3), 337-357.
- Smokowski, P. R. Rose, R. A. Bacallao, M. Cotter, K. L. & Evans, C. B. (2017). Family dynamics and aggressive behavior in Latino adolescents. *Cultural diversity and ethnic minority psychology*, 23(1), 81.
- Trenas, A. F. Osuna, M. J. Olivares, R. & Cabrera, J. (2013). Relationship Between Parenting Style and Aggression in a Spanish Children Sample.
- Wang, K. Zhang, A. Sun, F. & Hu, R. X. (2021). Self-rated health among older Chinese Americans: The roles of acculturation and family cohesion. *Journal of Applied Gerontology*, 40(4), 387-394.
- Wolff, S. P. (1991). Protein glycation and oxidative stress in diabetes mellitus and ageing. *Free Radical Biology and Medicine*, 10(5), 339-352.
- Zhang, C. Bengio, S. Hardt, M. Recht, B. & Vinyals, O. (2021). Understanding deep learning (still) requires rethinking generalization. *Communications of the ACM*, 64(3), 107-115.

پرسشنامه الگوهای ارتباطی

سئوالات	كاملا مخالفم	تاحدی مخالفم	نظری ندارم	تاحدی موافقم	كاملا موافقم
۱- والدینم مرا تشویق می‌کنند تا احساساتم را بیان و ابراز کنم .					
۲- پدر و مادرم دوست دارند نظر من را بشنوند حتی وقتی که با آنها موافق نیستم .					
۳- اغلب وقتی خانواده در باره چیزی صحبت می‌کند پدر و مادرم نظر مرا هم میپرسند .					
۳- پدر و مادرم مرا تشویق می‌کنند تا افکار و عقاید آنها را مورد بررسی قرار دهیم .					
۴- من واقعا از صحبت کردن با والدینم لذت می‌برم ، حتی وقتی که با هم توافق نداریم .					
۵- ما اغلب در خانواده خود در مورد احساسات و عواطفمان صحبت می‌کنیم .					
۶- معمولا آنچه را که در باره اش فکر می‌کنم . با پدر و مادرم در میان می‌گذارم .					
۷- اغلب من و پدر و مادرم در باره هر چیزی گفت و گوهای طولانی آسوده و راحتی داریم .					
۸- اغلب پدر و مادرم در باره من چیزی مثل این می‌گویند: (تمام اعضای خانواده در تصمیم‌گیریها ی خانواده باید نظر خود را بگویند) .					
۹- تمام اعضای خانواده در تصمیم‌گیریها ی خانواده باید نظر خود را بگویند .					
۱۰- من تقریبا می‌توانم هر چیزی را با پدر و مادرم در میان بگذارم .					
۱۱- ما به عنوان یک خانواده اغلب در مورد کارهای که در طول روز انجام داده ایم صحبت می‌کنیم .					
۱۲- اغلب پدر و مادرم در باره من چیزی مثل این می‌گویند: (تو همیشه باید به هر دو جنبه مثبت و منفی مطالب مورد بحث توجه می‌کنی .					
۱۳- در خانواده خود اغلب در باره نقشه‌ها و آرزوهایی که برای آینده داریم حرف می‌زنیم .					
۱۴- پدر و مادرم تمایل دارند احساساتشان را به راحتی بیان کنند.					
۱۵- ما در خانواده اغلب در باره موضوعاتی از قبیل سیاست و مذهب بحث و گفت و گو می‌کنیم هر چند بعضی از اعضای خانواده با یکدیگر موافق نباشند.					
۱۶- اغلب پدر و مادرم در باره من چیزی مثل این می‌گویند: (عقیده و نظر من درست است و تو نباید در مورد آن چون و چرا کنی .					
۱۷- اغلب پدر و مادرم در باره من چیزی مثل این می‌گویند: (بچه نباید با بزرگترها بحث کند .					
۱۸- پدر و مادرم احساس می‌کنند باید رئیس باشند.					
۱۹- وقتی پدر و مادرم عقیده من را نمی‌پسندند ، نمی‌خواهند در باره آن چیزی بدانند .					
۲۰- در خانه ما ، همیشه پدر و مادرم حرف آخر را می‌زنند.					
۲۱- بعضی وقتها وقتی عقاید من با عقاید پدر و مادرم متفاوت است آنها از دست من عصبانی می‌شوند .					
۲۲- وقتی در خانه هستم از من انتظار می‌رود دستورات پدر و مادرم را اطاعت کنم .					
۲۳- اغلب پدر و مادرم چیزهایی مثل این می‌گویند: (وقتی بزرگ شدی بهتر می‌فهمی) .					
۲۴- اغلب پدر و مادرم چیزهایی مثل این می‌گویند: (در باره بعضی چیزها نباید نباید حرف زد) .					
۲۵- اغلب پدر و مادرم چیزهایی مثل این می‌گویند: (در بحث‌ها بجای اینکه دیگران را کفری و عصبانی کنی باید تسلیم شوی و کوتاه بیایی) .					
۲۶- وقتی هر چیز واقعا مهمی در کار است . پدر و مادرم از من انتظار دارند بدون هیچ چون و چرایی از آنها اطاعت کنم .					

پرسشنامه انسجام خانوادگی

ردیف	خانواده خود را توصیف کنید	هرگز	به ندرت	گاهی اوقات	غالباً	همیشه
۱	اعضای خانواده از یکدیگر درخواست کمک می‌کنند.					
۲	در حل مشکلات از پیشنهادات فرزندان استفاده می‌شود.					
۳	دوستان یکدیگر را تأیید می‌کنیم.					
۴	فرزندان در خصوص مسائل تربیتی شان حق اظهار نظر دارند.					
۵	ما دوست داریم کارها را فقط با فامیل نزدیک انجام دهیم.					
۶	اعضای مختلفی به عنوان رهبر در خانواده ما ایفای نقش می‌کنند.					
۷	اعضای خانواده با دیگر اعضای فامیل احساس نزدیکی بیشتری می‌کنند تا با افراد غیر فامیل.					
۸	خانواده ما شیوه انجام دادن وظایف را تغییر می‌دهند.					
۹	اعضای خانواده دوست دارند اوقات فراغتشان را با هم سپری کنند.					
۱۰	والدین و فرزندان در مورد تنبیه‌ها با هم صحبت می‌کنند.					
۱۱	اعضای خانواده احساس نزدیکی بسیار با هم می‌کنند.					
۱۲	در خانواده ما فرزندان تصمیم‌گیری می‌کنند.					
۱۳	وقتی خانواده ما آماده انجام فعالیتی می‌شوند، همه حضور دارند.					
۱۴	قوانین در خانواده ما تغییر می‌کند.					
۱۵	به راحتی در مورد کارهایی که قصد داریم به عنوان یک خانواده انجام دهیم، فکر می‌کنیم.					
۱۶	ما مسئولیت‌های خانوادگی را بین یکدیگر تقسیم می‌کنیم.					

پرسشنامه تمایز یافتگی خود

جملات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱	نظر مردم درباره من این است که بیش از حد عاطفی هستم.					
۲	ابراز احساسات به افرادی که برایم اهمیت دارند دشوار است.					
۳	غالباً از بروز احساساتم به خانواده ام خودداری می‌کنم.					
۴	من حتی تحت شرایط استرس‌زا، آرام می‌مانم.					
۵	معمولاً برای شروع یک کار یا وظیفه بزرگ به تشویق زیادی از جانب دیگران نیاز دارم.					
۶	اگر کسی که به من نزدیک است، مرا از خودش ناامید کند، مدتی از او کناره می‌گیرم.					
۷	هر اتفاقی که در زندگیم بیفتد، معنای این که "چه کسی هستم" را از دست نمی‌دهم.					
۸	می‌خواهم مطابق انتظاراتی که والدینم از من دارند، رفتار کنم.					
۹	کاش این قدر عاطفی (احساساتی) نبودم.					
۱۰	معمولاً برای خوشحال کردن دیگران رفتارم را به آسانی تغییر می‌دهم.					
۱۱	دوستانم تحمل این که در مورد بعضی چیزها احساسات واقعی خود را برایشان بیان کنم، ندارند.					

- ۱۲ وقتی یکی از دوستانم از من انتقاد می‌کند، چند روز رنجیده خاطر می‌شوم.
- ۱۳ گاهی احساساتم وضع مرا بهم می‌زند و تفکراتم دچار مشکل می‌شود.
- ۱۴ هنگام بحث با هر شخصی می‌توانم افکارم را درباره موضوع مورد بحث از احساساتم نسبت به آن شخص جدا کنم.
- ۱۵ غالباً وقتی اشخاص به من خیلی نزدیک می‌شوند، احساس ناراحتی می‌کنم.
- ۱۶ احساس می‌کنم حقیقتاً به تأیید تمام اشخاص زندگی‌م نیازمندم.
- ۱۷ گاهی می‌بینم که احساساتم دائم در نوسان است.
- ۱۸ به خاطر چیزهایی که نمی‌توانم آن‌ها را تغییر دهم، آشفته می‌شوم.
- ۱۹ نگرانم که مبدا استقلال خود را در روابط صمیمانه از دست بدهم.
- ۲۰ بیش از حد نسبت به انتقاد حساسم.
- ۲۱ سعی می‌کنم مطابق انتظارات والدینم زندگی کنم.
- ۲۲ من نسبتاً خودم را قبول دارم.
- ۲۳ غالباً احساس می‌کنم دوستانم بیش از اندازه از من توقع دارند.
- ۲۴ اغلب به خاطر خوشحال کردن دیگران با آن‌ها موافقت می‌کنم.
- ۲۵ اگر با دوستم بحثی داشته باشم، تمام طول روز به آن فکر می‌کنم.
- ۲۶ حتی اگر فشار دیگران باشم، می‌توانم به آن‌ها "نه" بگویم.
- ۲۷ وقتی روابطم با یک نفر خیلی شدید می‌شود، احساس می‌کنم باید از آن بگریزم.
- ۲۸ هنوز جر و بحث با والدین و خواهر و برادر(هایم) به من احساس بدی می‌دهد.
- ۲۹ اگر کسی از دست من آزرده شود، نمی‌توانم به آسانی از کنار آن بگذرم.
- ۳۰ وقتی کاری انجام می‌دهم که فکر می‌کنم درست است، کمتر نگران تأیید دیگران هستم.
- ۳۱ برای کسب حمایت عاطفی هرگز فکر رو آوردن به اعضای خانواده ام را نمی‌کنم.
- ۳۲ غالباً وقتی دیگران برای کمک در تصمیم‌گیری در کنارم نباشند، احساس ناامنی می‌کنم.
- ۳۳ خیلی نگران آزرده شدن توسط دیگران هستم.
- ۳۴ اعتماد به نفس من خیلی به نظر دیگران بستگی دارد.
- ۳۵ وقتی با دوستانم هستم، احساس خفگی می‌کنم.
- ۳۶ هنگام تصمیم‌گیری، کمتر نگران نظر دیگران هستم.
- ۳۷ غالباً مطمئن نیستم چه اثری روی دیگران داشته‌ام.
- ۳۸ وقتی کاری خراب می‌شود، معمولاً صحبت درباره آن وضع را بدتر می‌کند.
- ۳۹ همه چیز روی من بیش از دیگران اثر می‌گذارد.
- ۴۰ معمولاً صرف نظر از حرف دیگران کاری را می‌کنم که فکر می‌کنم درست است.
- ۴۱ اگر دوستانم فضایی را که نیاز دارم به من بدهند، روابط ما بهتر خواهد شد.
- ۴۲ غالباً در شرایط استرس، تعادل خود را حفظ می‌کنم.
- ۴۳ گاهی بعد از بحث با دوستانم می‌خواهم استفرغ کنم.
- ۴۴ احساس می‌کنم مهم است قبل از تصمیم گرفتن، عقاید والدینم را بشنوم.
- ۴۵ نگران بیمار شدن، صدمه دیدن یا آشفته شدن نزدیکان خود هستم.

پرسشنامه تاب‌آوری

ردیف	سوالات	همیشه درست	اغلب درست	گاهی درست	بندرت کاملاً نادرست
۱	وقتی تغییری رخ می‌دهد می‌توانم خودم را با آن سازگار کنم				
۲	حداقل یک نفر هست که رابطه نزدیک و صمیمی ام با او در زمان استرس به من کمک می‌کند.				

- ۳ وقتی که راه حل روشنی برای مشکلاتم وجود ندارد، گاهی خدا یا تقدیر می‌تواند کمک کند.
- ۴ می‌توانم برای هر چیزی که سر راهم قرار می‌گیرد، چاره‌ای ببندیشم.
- ۵ موفقیت‌هایی که در گذشته داشته‌ام چنان اطمینانی در من ایجاد کرده‌اند که می‌توانم با چالش‌ها و مشکلات پیش‌رو برخورد کنم.
- ۶ وقتی با مشکلات مواجه می‌شوم سعی می‌کنم جنبه‌خنده‌دار آنها را با هم ببینم.
- ۷ لزوم کنار آمدن با استرس موجب قوی‌تر شدنم می‌گردد.
- ۸ معمولاً پس از بیماری، صدمه و سایر سختی‌ها به حال اولم باز می‌گردم.
- ۹ معتقدم که در هر اتفاق خوب یا بدی مصلحتی هست.
- ۱۰ در هر کاری بیشترین تلاش را می‌کنم و به نتیجه هم کاری ندارم.
- ۱۱ معتقدم که علیرغم وجود موانع، می‌توانم به اهدافم دست یابم.
- ۱۲ حتی وقتی که امور ناامیدکننده می‌شوند، مایوس نمی‌شوم.
- ۱۳ در لحظات استرس و بحران، می‌دانم که برای کمک گرفتن به کجا مراجعه کنم.
- ۱۴ وقتی که تحت فشار هستم تمرکز را از دست نمی‌دهم و فکر می‌کنم.
- ۱۵ ترجیح می‌دهم که خودم مشکلاتم را حل کنم تا این که دیگران تمامی تصمیم‌ها را بگیرند.
- ۱۶ اگر شکست بخورم به راحتی دلسرد نمی‌شوم.
- ۱۷ وقتی با چالش‌ها و مشکلات زندگی دست و پنجه نرم می‌کنم، خود را فردی توانا می‌دانم.
- ۱۸ در صورت لزوم می‌توانم تصمیم‌های دشوار و غیرمنتظره‌ای بگیرم که دیگران را تحت تاثیر قرار می‌دهد.
- ۱۹ می‌توانم احساسات ناخوشایندی چون غم، ترس و خشم را کنترل کنم.
- ۲۰ در برخورد با مشکلات زندگی، گاهی لازم می‌شود که صرفاً بر اساس حدس و گمان عمل کنی.
- ۲۱ در زندگی یک حس نیرومند هدفمندی دارم.
- ۲۲ حس می‌کنم بر زندگی کنترل دارم.
- ۲۳ چالش‌های زندگی را دوست دارم.
- ۲۴ بدون در نظر گرفتن مواقع پیش‌رو، برای رسیدن به اهدافم تلاش می‌کنم.
- ۲۵ به خاطر پیشرفت‌هاییم به خودم می‌بالم.

مقیاس خشم نواکو

ردیف	عبارات	همیشه	گاهی اوقات	به ندرت	اصلاً
۱	برخی مسائل جزئی و ناچیز مرا عصبی می‌کند				
۲	وقتی به وقایع گذشته می‌نگرم بی‌اختیار رنجیده می‌شوم				
۳	کارهای زیادی می‌کنم که بعداً احساس ندامت می‌کنم				
۴	وقتی چیزهایی مانع تحقق یافتن برنامه و نقشه‌هایم می‌شوند عصبانی می‌شوم				
۵	از بی‌انضباطی دیگران عصبانی می‌شوم				
۶	تحمل شکست و ناکامی برای من خیلی مشکل است				
۷	بعضی از دوستانم عادت دارند که مرا بسیار خشمگین می‌کند				

۸	حتی وقتی عصبانیت خود را از دیگران مخفی می‌کنم مدت طولانی درباره آن فکر می‌کنم
۹	خودم را سرزنش می‌کنم
۱۰	از کارهای احمقانه دیگران عصبانی می‌شوم
۱۱	بار سنگینی روی دوشم احساس می‌کنم
۱۲	وقتی مورد انتقاد قرار می‌گیرم شدیداً خشمگین می‌شوم
۱۳	از تاخیر و تعلل دیگران عصبانی می‌شوم
۱۴	وقتی حرفم به کرسی نمی‌نشیند خیلی دلگیر می‌شوم
۱۵	وقتی عصبانی می‌شوم کنترلی روی حرف‌هایم ندارم
۱۶	وقتی خشمگین می‌شوم به دیگران دشنام می‌دهم
۱۷	آنقدر خشمگین می‌شوم که رفتارهای غیرمنطقی از من سر می‌زند
۱۸	در مواضع فکری خود مقاوم و پایدار هستم
۱۹	وقتی از کوره درمی‌روم تو گوش دیگران می‌زنم
۲۰	آنقدر عصبانی می‌شوم که چیزی را پرتاب می‌کنم
۲۱	افکار بدی در سر می‌پرورانم که مرا دچار احساس شرمندگی می‌کند
۲۲	دیگران مرا فردی خشن و پرخاشگر تلقی می‌کنند
۲۳	اگر در مغازه‌ای، فروشنده‌ای با من بدرفتاری کند جار و جنجال به پا می‌اندام
۲۴	اگر فردی مطلبی احمقانه بگوید حقش را کف دستش می‌گذارم
۲۵	اگر یک اتومبیل در حین عبور از کنارم احتیاط نکند بر سر راننده آن فریاد می‌کشم
۲۶	با هر کسی که به من و خانواده‌ام توهین کند درگیر می‌شوم
۲۷	اگر فردی به من صدمه بزند من هم به او صدمه می‌زنم
۲۸	به ورزش‌های خشن علاقه دارم
۲۹	مردمی که آزارم می‌دهند نشان برای کتک می‌خارند
۳۰	وقتی دیگران با من مخالفت می‌کنند با آن‌ها جر و بحث می‌کنم

Providing a Model for Predicting Aggression in Male Adolescents Based on Communication Patterns, Differentiation, and Family Cohesion with a Mediating Role of Resilience

Ronak. Maroufi¹, Mahmoud. Goudarzi^{2*}, & Yahya Yarahmadi³

Abstract

Aims: The present study aimed to investigate the aggression prediction model based on communication patterns, family cohesion, and differentiation, considering the mediating role of resilience in male adolescents. **Method:** The research method was descriptive-correlational, and it had a structural equation modeling type. The statistical population of the present study consisted of all second-grade high school students in Tehran in the academic year of 2019-2020, and 500 students were selected by random cluster sampling. Research tools included Connor-Davidson Resilience Scale (2003), the Novaco Anger Scale (1986), Ritchie & Fitzpatrick Communication Patterns Questionnaire (1990), Scorne and Friedlander Self-Differentiation Scale (1998), and the Family Cohesion Scale By David H. Olson, Joyce Portner, and Yoav Lavee (1985). The structural equation modeling (SEM) by AMOS software was used to analyze data.

Result: The results of the conceptual model test indicated that fit indices of the research model were in a good status (GFI=0.95). Communication patterns of dialogue, family cohesion, and differentiation had a direct negative effect on aggression (P=0.05). The indirect effect of the communication pattern of dialogue, family cohesion, and differentiation on adolescent aggression due to resilience was confirmed (P=0.05).

Conclusion: Understanding the underlying factors of aggression not only led to a deeper understanding of adolescents, but also provided bases for taking into account their characteristics and differences in planning and the use of educational facilities, and thus considering expectations according to their age, psychological features, and characteristics.

Keywords: Aggression; Communication patterns; Family cohesion; Differentiation; Resilience

1. PhD Student in Educational Psychology, Department of Psychology, Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran

2. *Corresponding Author: Department of Family Counseling, Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran
Email: mg.sauc@gmail.com

3. Department of Educational Psychology, Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran